

SOUKROMÉ KAPLE V RADONICKÉM VIKARIÁTU V POSLEDNÍ ČTVRTINĚ 17. STOLETÍ¹

LEOŠ ZICH

Soukromými kaplemi v raném novověku je možno se zabývat z různých hledisek, například z hlediska uměleckohistorického, liturgického, nebo jako jedním z projevů dobové zbožnosti.² Cílem následujícího textu, který je zaměřen především materiálově, je představit zámecké kaple konce 17. století, na základě pramenů úřední povahy, které se dochovaly v archivu pražského arcibiskupství, jenž je dnes uložen v Národním archivu. Příspěvek je rozdělen na dvě části, z nichž první se snaží podchytit normy, které v 17. století vznik a chod soukromých kaplí upravovaly, druhá část je pak věnována soukromým kaplím jednoho z vikariátů pražské arcidiecéze.

Kanonické právo odlišuje kaple veřejné a kaple soukromé.³ Základními znaky veřejné kaple jsou její veřejná přístupnost a určení k užívání veřejností. Toto určení

-
- 1 Tento příspěvek vznikl přepracováním a rozšířením jedné kapitoly autorovy diplomové práce, obhájené v roce 2017 na Katedře pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, nazvané Farářské relace z radonického vikariátu z let 1676/77.
  - 2 Pokud je autorovi známo, téma není v českém prostředí v obecné rovině příliš zpracováno. Samozřejmě existují relativně četné uměleckohistorické práce, věnované konkrétním objektům. Stručné pojednání o zámeckých kaplích se nachází na konci třetího dílu monografie Františka Záruby o hradních kaplích. Záruha, František: Hradní kaple. III. doba poděbradská a jagellonská. Praha 2016, s. 218–236. Avšak např. v obecně pojatých knihách o zámcích od Pavla Vlčka a Evy Lukášové se stať věnovaná zámeckým kaplím nenachází. Vlček, Pavel: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Praha 1999; Lukášová, Eva: Zámecké interiéry. Pohledy do aristokratických sídel od časů renesance do doby první poloviny 19. století. Praha 2015. Z obecněji pojatých článků o zámeckých kaplích možno zmínit alespoň: Martínek, Radek: Zámecké kaple a jejich bohoslužebná výbava jako předmět historicko-liturgického bádání. Zprávy památkové péče 78, 2018, s. 307–316. Stránecký, Vilém: O moravských zámeckých kaplích. Na hlubinu 17, 1942, s. 39–47.
  - 3 V těchto odstavcích vycházím z příručky Aichner, Simon: Compendium iuris ecclesiastici ad usum cleri. 6. vyd. Brixen 1887, s. 341–342, 682–684.

mohlo indikovat např. svolávání zvonem na mši nebo především to, že bylo při kapli zřízeno nějaké beneficiem, byl v ní privilegovaný oltář, či v ní bylo možno získat odpustky. Ke zřízení takové kaple bylo třeba souhlasu biskupa, kaple měla být řádně vybavena a alespoň požehnána (benedicta).

Soukromou kapli (oratoř) naproti tomu charakterizuje umístění v soukromé budově, skrz kterou je jedinečně přístupná, a určení toliko obyvatelům této budovy.⁴ Pouhou oratoř si mohl zřídit v podstatě kdokoliv, pokud však v ní měly být slouženy mše, pak bylo třeba zvláštní licence.⁵ Udělení takové licence bylo zároveň spojeno s několika podmínkami: a) kaple musela být vhodně oddělena od profánních prostor, b) mše v ní směla být sloužena jen jednou za den (o větších svátcích vůbec ne), c) účast na mších měla být vázána na osobu držitele licence (pak se mohla účastnit i rodina a služebnictvo), d) v kapli bylo zakázáno konat úkony vázané na farní kostel jako křest nebo ohlášky a e) udělování svátostí zpovědi a eucharistie v kapli mělo být přípustné jen podle (jiné) zvláštní biskupské licence. Pro další výklad jsou podstatná ještě dvě pravidla, týkající se soukromých kaplí. Taková kaple směla být (na rozdíl od kaple veřejné) bez dalšího, nebyla-li ovšem předtím vysvěcena nebo požehnána, přeměněna na profánní prostor. Na druhé straně se pak uznávala možnost přeměny kaple původně soukromé silou obyčeje v kapli veřejnou, a to za podmínky, že byla užívána jako veřejná od nepaměti s alespoň mlčenlivým souhlasem ordináře.⁶

Normativní prameny ve vztahu k soukromým kaplím v kontextu pražské arcidiecéze⁷

Základním pramenem, který v prostředí pražské arcidiecéze normativně upravoval postavení soukromých kaplí, byla statuta Berkovy synody z roku 1605.⁸

---

4 V případě soukromých kaplí je tedy asi přesnější mluvit o vlastníkově než o patronovi kaple.

5 Právo udělit takovou licenci je podle Aichnera vyhrazeno už od doby Tridentského koncilu Svätému stolci, avšak přinejmenším časově omezené licence povolující sloužit mši Svätou v soukromých obydlích byly v druhé polovině 17. století běžně vydávány arcibiskupskou konsistoří, jak vyplývá z pravidelného výskytu žádostí o takovou licenci a konceptů licencí uložených v Národním archivu ve fondu Archiv pražského arcibiskupství I. Toto právo bylo podle všeho někdy předtím uděleno pražskému arcibiskupu cestou delegace. Borový, Klement: *Úřední sloh církevní: příručná kniha praktického úřadování pro katolické duchovenstvo*. 2. rozmnožené vyd. Praha [1887?], s. 364.

6 Aichner, S.: *Compendium*, s. 682.

7 Záměrně zde pomijím nařízení určená pražskému duchovenstvu, v nichž se problematika soukromých kaplí přirozeně objevuje rovněž, jakož i dekret konsistoře z 10. 6. 1678, který reguloval celebrování mší v karlovarských domech.

8 Vycházím z posledního vydání *Synodus Archi-Dioeciesana Pragensis. Pragae 1762*. K Berkově synodě srv. Sedlák, Jan Nepomuk: *Některá zvláštní ustanovení pražské synody z r. 1605*. *Časopis katolického duchovenstva (ČKD)* 31, 1890, s. 606–613.

Význam pro zřizování takových kaplí mělo ustanovení, obsažené v pasáži věnované kostelům, které stanovovalo, že novou oratoř či kapli není dovoleno stavět bez písemného souhlasu arcibiskupské autority,⁹ kaplí se rovněž týkala část kapitoly o svátosti křtu, podle níž nebylo dovoleno udělovat svátost v domech, leda v případě nebezpečí smrti.¹⁰

Komplexní úprava stran zřizování soukromých kaplí se nachází až v odstavcích, věnovaných Svátosti mše.¹¹ Podle nich žádný kněz (ani řeholník) nesměl sloužit mši v soukromých místnostech, resp. mimo kostel a oratoře, zasvěcené jedině božskému kultu, jež byly arcibiskupem schváleny. Souhlas se stavbou soukromých oratoří a souhlas s celebrováním v nich navíc neměl být vydáván snadno, leč jen ze závažných příčin. Při jejich zřizování a schvalování mělo být dbáno na následující: ať nejsou ve vnitřních částech budovy, kde páni či čeleď běžně pobývají, ale na vhodném a důstojném místě, odděleném od ložnic, jídelen i hlavního sálu; svým vzhledem a uspořádáním se měly podobat kostelu. V domácí kapli samozřejmě nesměl nikdo přespávat, nesmělo tam být nic světského provozováno ani skladováno, porušení těchto zákazů mělo mít eo ipso za následek zákaz sloužení mší. Mše v kapli měly být slouženy na přenosném oltáři (*altare portatile*), vybaveném všemi předepsanými náležitostmi.¹²

Ti, kterým bylo využívání soukromé kaple povoleno, měli dbát na to, aby se v ní necelebrovalo pořád (*passim*), nýbrž pouze v případě nutnosti, především nemoci. O svátcích, a to zejména významnějších, se měli dále, bylo-li to možné, účastnit mše ve farním kostele (a ne v soukromé kapli). Zpívaná mše směla být v soukromých kaplích sloužena toliko v den patrocinia, výstav Nejsvětější Svátosti za účelem uctívání byl v těchto kaplích zakázán zcela, včetně vystavení ve formě Božího hrobu o Svatém týdnu.¹³ Výslovně bylo také uvedeno, že se v oratořích nemá sloužit mše během velikonočního tridua.¹⁴

Téma soukromých kaplí, resp. mší sloužených v soukromí, se přirozeně objevuje i v tzv. jarních a podzimních patentech, normativně-správních směrnicích pro duchovenstvo (v první řadě pro okrskové vikáře), vydávaných zpravidla dvakrát do roka arcibiskupem, popř. jeho konsistoří.¹⁵ Pokyny ohledně soukromých

9 Synodus, s. 29.

10 Synodus, s. 51.

11 Synodus, s. 73–74. Výslovně přitom bylo odkazováno na 22. zasedání Tridentského koncilu, konkrétně na dekret o slavení mše. Text dekretu je nejnáze dostupný v Antonín Hrdina (ed.): *Dokumenty Tridentského koncilu*. Praha 2015, s. 170–172.

12 *K altare portatile* srv. Synodus, s. 35–36.

13 Kněžím, kteří by ustanovení porušili, se v závěru hrozilo přísným trestem.

14 Synodus, s. 75.

15 K těmto patentům srv. např. Podlaha, Antonín: *Patentes vernaes*. ČKD 44, 1903, s. 581–582.

kaplí se v těchto dokumentech vyskytují již za arciepiscopeátu Arnošta Vojtěcha z Harrachu, ale znatelně jich přibývá až za Jana Fridricha z Valdštejna.

V této souvislosti je možno jmenovat již Harrachův mandát z 1. června 1629, adresovaný všem katolíkům, jehož obsah se týkal výlučně soukromých kaplí. K arcibiskupovi prý dennodenně přicházely zprávy o neřádném sloužení mší v soukromých domech, v jídelnách, ložnicích atp. Výslovně proto pod církevními tresty a cenzurami zakázal konání mší v soukromých prostorách všem, kdo k tomu nemají povolení od papeže, arcibiskupa, nebo jeho předchůdců. Všichni, kdo takovými licencemi disponovali, byli vyzváni k tomu, aby je do čtyř měsíců předložili ke kontrole s tím, že ty nevhodné arcibiskup jakožto apoštolský delegát zruší.¹⁶

Další podobná zmínka z Harrachovy doby se nachází v šestém bodu jarních patentů z 2. dubna 1665. V reakci na zneužívání licencí k sloužení mší v soukromých prostorách (poslech v lehátkách, využívání řeholníků atp.) byli okrskoví vikáři vybídnuti, aby si jménem arcibiskupa nechali předložit všechny licence z vikariátu a následně (případně) sloužení mší zakázali, aby bylo dbáno ustanovení synody z roku 1605. O svém postupu měli vikáři arcibiskupa písemně informovat.¹⁷

Soukromé oratoře se poté objevují až v jarních patentech z počátku Valdštejnova arciepiscopeátu, jmenovitě v šestém bodu patentů z 1. dubna 1676. Pokyn pro okrskové vikáře se týkal postupu při vydávání licencí dovolujících sloužení mší v soukromých oratořích a kaplích. Tyto licence se v případě vydání zasílaly okrskovým vikářům, kteří byli povinni předtím buď osobně, nebo prostřednictvím jiné důvěryhodné duchovní osoby příslušné prostory prohlédnout, zda jsou náležitě upraveny a zda se v nich neděje nic světského. O takové vizitaci pak byli povinni učinit zprávu konsistoři.¹⁸ Totožný příkaz byl zopakován i v jarních patentech z 12. dubna následujícího roku.¹⁹

Pátý bod podzimních patentů z 20. listopadu 1685 se opět zmiňoval o častém zneužívání vydaných licencí, spočívajícím v celebrování na nevhodných místech. Okrskoví vikáři si proto měli nejen nechat předložit existující licence, ale také ob-

---

Krásal, František: Arnošt hrabě Harrach. Praha 1886, s. 437–439. Podlaha, Antonín: Dějiny arcidiecése pražské od konce století XVII. do počátku století XIX. Díl I. Doba arcibiskupa Jana Josefa hraběte Breunera (1694–1710). Praha 1917, s. 187–191.

16 Národní archiv (NA), Archiv pražského arcibiskupství I (APA I), inv. č. 2274, sign. B 76/8, kniha opisů patentů a dekretů 1626–1712, nefoliováno, mandát z 1. 6. 1629.

17 NA, APA I, inv. č. 1470, sign. B 20/1b, kniha s opisy patentů 1662–1710, f. 12r–v. Ve všech mně známých opisech tohoto patentu chybí konec.

18 NA, APA I, inv. č. 1470, sign. B 20/1b, f. 58r.

19 Tamtéž, f. 64v.

hlédnout místa samá, a v případě závad zaslat vydané licence zpět konsistoři, aby tak bylo zneužívání zabráněno.²⁰

Jarními patenty ze 4. dubna 1689 (bod 5.) byli okrskoví vikáři opětovně napomenuti, aby při vydávání licencí k sloužení mši v domácích oratořích, kaplích a jiných místech určené prostory osobně nebo prostřednictvím jiného prohlédli a posoudili jejich vhodnost. Nadto měli konsistoři jmenovitě hlásit osoby, které by se opovážily v takových oratořích sloužit mši buď bez výslovné licence, nebo proti jejím ustanovením.²¹

Nutnost kontrolovat vhodnost místností v souvislosti s udílením licencí ke sloužení mše v soukromí byla okrskovým vikářům připomenuta i v jarních patentech z 20. března 1690 (bod 4.). Nově se v těchto patentech (bod 5.) objevil pokyn, aby ti, kterým se taková licence poskytuje, byli důtklivě upozorněni, aby tuto licenci ke konci její platnosti, mají-li zájem o obnovu a prodloužení, zaslali konsistoři, protože se tím usnadní a zrychlí vystavení nové licence.²²

Podzimní patenty z 6. října téhož roku obsahují ve svém šestém bodu ustanovení značně jiného charakteru: Okrskoví vikáři nesmějí za předání licencí, vydaných arcibiskupskou kanceláří, od destinatářů nic požadovat, ani licence určené k předání zdržovat.²³

Z patentů arcibiskupa Breunera, vydaných do roku 1700, se soukromých kaplí dotýkají jen „podzimní patenty“ ze 7. ledna 1696,²⁴ ovšem zcela zásadně (bod 4.): Okrskoví vikáři a faráři měli některého svátečního dne z kazatelen vyhlásit, že dosud vydané licence, opravňující k sloužení mši v soukromých prostorách, oratořích a kaplích vypršely či pozbyly platnosti. Kdo bude takovou licenci potřebovat, musí se písemně (per memoriale) obrátit na arcibiskupa (ad nos).²⁵

Zámecké kaple v radonickém vikariátu v letech 1676/77–1700

Cílem druhé části tohoto článku je podat přehled o zámeckých kaplích, které existovaly v radonickém vikariátu během poslední čtvrtiny 17. století.²⁶ Jako zá-

20 Tamtéž, f. 93v.

21 Zejména šlo o to, aby nebyla porušována práva farních kostelů. Tamtéž, f. 103r–v.

22 Tamtéž, f. 105r.

23 Tamtéž, f. 106v.

24 Jde o první patenty arcibiskupa Breunera, nezvyklý termín souvisí s jeho nastolením, k němuž došlo 6. listopadu 1695. Marie Bláhová: *Historická chronologie*. Praha 2001, s. 722.

25 V praxi postačovalo obrátit se na konsistoř. NA, APA I, inv. č. 1470, sign. B 20/1b, f. 120v.

26 Radonický vikariát v této době zahrnoval v podstatě tu část Žateckého kraje, která ležela na jih od řeky Ohře. Jeho hranice by v hrubých rysech na severu vymezovala řeka Ohře, na západě Doupov a Údrč a Kozlov, na jihu Žlutice, Rabštejn, Žihle a Jesenice a Velká Černoc, na východě pak Ročov a Cítoliby. Podrobněji Zich, Leoš: *Farářské relace z radonického vikariátu z let 1676/77*, s. 38–54.

kladní pramen byly využity tzv. farářské relace, tedy odpovědi na dotazník o dvaadvaceti bodech,²⁷ které museli v letech 1676/1677 a 1700 vypracovat faráři pražské arcidiecéze.²⁸ Z radonického vikariátu se dochovaly oba svazky farářských relací, tvořící součást fondu Archiv pražského arcibiskupství, uloženého dnes v Národním archivu.²⁹ Tato kostra byla ještě doplněna na základě aktového materiálu z téhož fondu, především tzv. recept, tj. chronologicky uspořádané přijaté korespondence,³⁰ částečně i tzv. emanat, tj. konceptů korespondence odeslané, miscellaneí a dalších částí fondu.

Dříve, než budou v abecedním pořadí představeny jednotlivé kaple, je vhodné podat formou tabulky přehled soukromých kaplí, tak jak byly zachyceny první i druhou řadou farářských relací:

Zámecké kaple zachycené ve farářských relacích z let 1676/1677

Zámek	Patrocinium	Status	Vlastník/Patron	Poznámka
Blšany u Loun	ne	soukromá	Příchovská z Příchovic	
Brody	ne	soukromá	Contreras	„jídlna“
Libědice	ne	soukromá	Smyslovská z Radvanova	
Libkovic	ne	soukromá	z Valdštejna	
Libořice	ne	soukromá	Libštejský z Kolovrat	
Líčkov	ne	soukromá	Wahl	neužívaná
Nový Hrad	sv. Josefa	soukromá[?]	Varrensbach	

27 Dvanáctá otázka dotazníku se týká právě kaplí, a to jak veřejných, tak i soukromých.

28 K tzv. farářským relacím srv. např. Ryneš, Václav: Málo využitý pramen vlastivědného poznání (Farářské relace z let 1676–1677 a 1700–1701). *Acta regionalia* 1965, s. 106–113. Schlenz, Johann: Das Reichenberg-Friedländer Vikariat gegen Ende des 17. Jahrhunderts. *Mitteilungen des Vereins für Heimatkunde des Jeschken-Isergau* 18, 1924, s. 9–16, 53–59. Krčilová, Irena: Katolická farní organizace na Pelhřimovsku v letech 1677 a 1700 ve světle farářských relací. *Vlastivědný sborník Pelhřimovska* 12, 2001, s. 121–136. Pátková, Hana: Aktuální informace nebo obraz dávných dob?: možnosti využití farářských relací pro studium středověku na příkladu Podbrdsko roku 1700. *Paginae historiae* 22, 2014, s. 379–386. Táž: Farní obvody na Slánsku a Rakovnicku v pozdním středověku: možnosti využití raně novověkých tzv. farářských relací k rekonstrukci jejich územního rozsahu. *Sborník archivních prací*. 65, 2015, s. 307–339. Další literatura k tématu Zich, L.: *Farářské relace*, s. 21–26.

29 NA, APA I, sign. B 11/11 (farářské relace z roku 1676/77) a B 13/18 (farářské relace z roku 1700).

30 Systematicky byla projita recepta z let 1683–1700, tedy kart. 900–965.

Petrohrad	sv. Vavřince	soukromá	Černín z Chudenic	fundace pro kněze
Vikletice	ne	soukromá	Schmidová ze Schmidtbachu	
Vintířov	ne	soukromá	Losy z Losimthalu	neužívaná
Žlutice	sv. Václava	veřejná	Kokořovec z Kokořova	tři oltáře

Zámecké kaple zachycené ve farářských relacích z roku 1700

Zámek	Patrocinium	Status	Vlastník/Patron	Poznámka
Brody	ne	soukromá	Contreras	veřejná de facto
Kaštice	ne	soukromá	Schmidtgräbner z Lustenecku	veřejná de facto
Libědice	ne	soukromá	bosí karmelitáni	jen oltář
Maštov	ne	soukromá	z Goltzu	neužívaná
Nový Hrad	sv. Josefa	soukromá	Concini	
Petrohrad	sv. Václava a Vavřince	soukromá	Černín z Chudenic	
Rabštejn nad Střelou	ne	soukromá	z Pöttingu	
Tuchořice	ne	soukromá	Hýzrle z Chodů a Michna z Vacínova	veřejná de facto
Valeč	ne	soukromá	Kager ze Štampachu	
Žlutice	sv. Václava	veřejná	Kokořovec z Kokořova	tři nevysvěcené oltáře

Starší řada farářských relací tedy zachycuje jedenáct kaplí, mladší řada o jednu méně, což je však mj. zaviněno tím, že mladší řada relací nezahrnuje zprávu faráře z Chyše. Pět kaplí (Brody, Libědice, Nový Hrad, Petrohrad, Žlutice) je zaznamenáno v obou souborech farářských relací.

Blšany u Loun

Soukromou oratoř v Blšanech u Loun zmiňuje ve své relaci z přelomu let 1676 a 1677 cítilibský administrátor Alexius Schimel. Magdalena Rosina Příchovská, roz. Žďárská ze Žďáru, měla tehdy na tamějším zámku komnatu upravenou na způsob kaple, v níž celebroidli mši různí řeholníci, a to i ve dnech svátečních.³¹ Ve

31 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 44v. O (ne)existenci příslušné licence se autor relace nezmiňuje, lze ji však předpokládat na základě poznámky o sloužení mši i o svátcích, což naznačuje právě její

farářské relaci z roku 1700 již kaple zmiňována není, což souvisí patrně i s tím, že Blšany mezitím přestaly být sídlem vrchnosti.³²

Brody

Text farářských relací z radonického vikariátu z přelomu let 1676 a 1677 v souvislosti se soukromými kaplemi povětšinou nezachycuje zvláště vyhocené situace, byť ze zmínek o celebrujících řeholnicích lze jistý nesouhlas vycítit. To však rozhodně neplatí pro kapli na zámku v Brodech, který patřil panu Františku Inigo Contrerasovi. Maštovský farář Bütterbir, do jehož farnosti Brody náležely, totiž v relaci ironicky poznamenal, že jde o kapli «velmi podivuhodnou, neboť na stejném stole, na němž se hoduje, se i slouží mše, takže v jednom okamžiku je to kaple, a v zápětí zase jídelna.» Pan Contreras byl podle něj vskutku pohostinný, na zámek v době svátků a nedělí zval řeholníky z různých řádů, ti tam obvykle přicházeli v předvečer svátku nebo neděle a následně o svátku sloužili mši, takže řečený pán už po dva roky nebyl ve farním kostele, ani tam v době Velikonoc nepřijal svátosti.³³ Z časově blízké zprávy okrskového vikáře Morika je možné doplnit, že oněmi řeholníky, kteří četli mši v Contrerasově kapli na stole, na němž pak po odložení ornátů vesele hodovali, měli být především karmelitáni z Chyše.³⁴ Na začátku 80. let 17. století (1681) byl na zámku v Brodech vydržován dokonce domácí kaplan, který byl zároveň preceptorem dětí pana Contrerasa. Byl jím třicetiletý augustinián-kanovník P. Bernhardus Frank, pocházející z Toužimi.³⁵

Ač by tomu předchozí text nenapovídal, byl František Inigo Contreras ve vztahu ke kapli vybaven od 8. prosince 1675 časově neomezenou licenci k sloužení mši. Tato licence mu v případě špatného počasí dovolovala nechat pro sebe a své lidi ve vhodné prostora zámku sloužit na přenosném oltáři mši jakýmkoliv řádně vysvěceným knězem, ovšem tak, aby tím nebyla narušována návštěva bohoslužeb

---

překračování.

32 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 20r–24r. Statek v roce 1690 připadl pražskému arcibiskupství. Sedláček, August: Hrad, zámky a tvrze Království českého XIV, Žatecko a Litoměřicko. 3. vyd. Praha 1998, s. 229.

33 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 143v. Konec odstavce je bohužel zničen. Zprávy o dění v Contrerasově kapli měl maštovský farář zřejmě od faráře z Veliké Vsi. Zajímavé je, že farář Bütterbir přesto pana Contrerasa ve zpovědních seznamech nezaznamenal jako nedbalého. K tomu se odhodlal až jeden z jeho nástupců o více než tři desítky let později. Šimák, Josef Vítězslav (ed.): Zpovědní seznamy arcidiecése pražské z r. 1671–1725. XI. (Díl 3. sv. 2), Žatecko. Praha 1937, s. 310–311.

34 NA, APA I, sign. C 90, kart. 875, recepta X–XII 1676, bod č. 11 listu vikáře Morika z 20. 11. 1676, presentatum 23. 11.

35 NA, APA I, sign. H 12/6, kart. 4390, miscellanea 1681–1682, Consignatio sacellanorum in districtu Zatecensi cis Egram ministrantium, cujus sint linguae, aetatis & tituli.

ve farním kostele.³⁶ Platnost této licence (stejně jako jiných) byla zrušena čtvrtým bodem „podzemních patentů“ ze 7. ledna 1696, takže Inigo Contreras požádal ještě během ledna okrskového vikáře V. Raspichlera o pomoc při obstarání licence nové, poněvadž by pro něho bylo obtížné jezdit každou neděli a svátek namnoze v dešti, větru a nezdravém podhorském povětří do dobrou půl míli vzdáleného kostela.³⁷ Vikář Raspichler následně kapli prohlédl a podal o ní konsistoři zprávu: kaple je náležitě vyzdobena a vybavena oltářem, který bývá mimo čas bohoslužby uzavřen, je však umístěna v předsíni prostředního[?] domu otevřené vůči schodišti, kde se nejí, nepije, ani nespí, avšak směrem ke schodišti a vstupu do bočních pokojů oddělená není, což by však šlo snadno napravit. Vikář na to pana Contrerasa již upozornil, jakož i na podmínku, že k účasti na nedělních a svátečních mších v kapli je možné připustit jen ty osoby, které se nemohou odebrat do farního kostela.³⁸ Konsistoř vydala licenci 28. února 1696, avšak již ne časově neomezenou, nýbrž na dobu tří let. Formulována byla poměrně široce, dovolujíc v případech legitimní překážky poslouchat mši slouženou řádně vysvěceným knězem na přenosném oltáři v zámecké kapli i v neděli a ve svátek, avšak postradatelná zámecká čeleď a poddaní tím neměli být odváděni od účasti na mši ve farním kostele. V březnu 1700 pak byla tato licence Inigo Contrerasovi opět o tři roky prodloužena.³⁹

Tato zámecká kaple se objevuje i v mladší farářské relaci z května 1700, i tentokrát jako problematická. Kaple totiž fakticky fungovala jako kaple veřejná, na mše, jež v ní byly slouženy každodenně, i o svátcích, byli obyvatelé Brodů – Contrerasovi poddaní – svoláváni zvukem zvonu, umístěného ve věžičce nad střechou zámku, což maštovský farář Liebscher (právem) považoval za porušení práv farního kostela.⁴⁰

36 Licence bylo třeba nejprve předložit okrskovému vikáři, aby mohl posoudit vhodnost zvoleného prostoru. NA, APA I, sign. C 99, kart. 947, recepta 1696, neověřený opis licence z 8. 12. 1675.

37 Inigo Contreras se zmínil také o tom, že dosavadní licence byla prospěšná nejen pro něho, ale i pro chudé staré lidi, kteří již nemohou do kostela docházet.

38 „... decenter ornatum esse cum altari extra tempus sacri clauso: situm autem est in vestibulo domus mediae patente versus gradus, in quo nec comeditur, bibitur, aut dormitur: attamen versus scalas et ingressum cubiculorum lateralium non est clausum, facile tamen claudendum, de quo jam antea monui addendo cautelam, ne cum praejudicio ecclesiae parochialis die Dominico et festo passim omnes ad audiendum sacrum admittantur, sed ii soli, qui aliunde ad parochialem ecclesiam accedere non possunt.“ NA, APA I, sign. C 99, kart. 947, recepta 1696, list V. Raspichlera z 9. 2. 1696 s listem Inigo Contrerasa z 25. 1. 1696 v příloze. Valentin Raspichler se o kapli zmiňuje ještě v listu z 24. února 1696, z něhož vyplývá, že i konsistoř sama vikáře k vizitace kaple vyzvala. Tamtéž, list V. Raspichlera z 24. 2. 1696.

39 Pan Contreras za vydání licence zaplatil 9 zl. NA, APA I, sign. C 100, kart. 961, recepta I–III 1700, licence z 28. 2. 1696 s dorzální poznámkou o prodloužení licence 16. 3. 1700.

40 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 74r. Že tato praxe v Brodech přetrvávala i v pozdější době, kdy měl tento statek už jiné majitele, plyne ze zprávy maštovského faráře z roku 1727: „Est domestica sub

Kaštice

Domácí kaple na zámku v Kašticích není v relaci pšovského faráře Bruského z prosince 1676 ještě zmíněna.⁴¹ Zřídil si ji patrně někdy před polovinou roku 1696 pan Kašpar Jaroslav Schmidtgräbner z Lustenecku.⁴² Dotyčný zřejmě nejprve žádal konsistoř o vydání licence sám, byl však vyzván, aby kapli ještě nechal prohlédnout okrskovým vikářem V. Raspichlerem. Ten ji po vykonané prohlídce hodnotil jako řádně umístěnou i vyzdobenou. Přiléhala v hořejším patře zámku k obytným prostorám, konkrétně k jídelně (refectorium), byla však od ní oddělena dveřmi. V kapli se podle vikáře nespalo, nejedlo ani neprovozovalo nic profánního, z jídelny byly navíc pro zvýšení důstojnosti odstraněny všechny světské obrazy a nahrazeny díly s náboženskými motivy. Vlastník kaple nadto okrskovému vikáři slíbil, že o svátcích a nedělích bude na mše do farního kostela nejen pouštět své poddané a čeledě, ale bude tyto mše navštěvovat i osobně s rodinou, nezabrání-li mu v tom ovšem zima nebo špatný stav cest.⁴³ Po obdržení Raspichlerovy zprávy vydala konsistoř panu Schmidtgräbnerovi požadovanou licenci, jejíž platnost byla omezena na jeden rok, 14. září 1696.⁴⁴

Kašpar Jaroslav Schmidtgräbner se svým slibem a podmínkami licence k sloužení mši nenechal příliš svazovat, takže pšovský farář Pellet v relaci z roku 1700 přímo žádal o omezení nebo zrušení této licence. Její zneužívání mělo spočívat zejména v tom, že kaštický pán k újmě farního kostela i faráře svolával své poddané na zámek na mši dokonce i o svátcích, což navíc činil zvoněním zvonu, sloužícím jinak ke svolávání na robotu. Kromě jiných konkrétně nejmenovaných nepřístojností⁴⁵ šlo dále také o to, že v kapli bylo bez vědomí faráře slouženo mno-

---

mentionati Perillustris Domini Equitis Emanuelis Lamoth de Frintrop in pago Proelos, quae verè non capella, sed in hypocausto aliqua conclavis omnibus profanis rebus exposita nominanda, cujus ingressus ab hypocausto seu profano aedificio, sub cuius Sancti Titulo aut Patrocinio, et quid dotis habeat, nescio. Ecclesiae parochialis Maschaviensi utcumque praejudiciosa, cum homines ab auditione Verbi divini retrahuntur cogitantes se satisfacturos, si simplicem missam ibidem audiant.“ NA, APA I, sign. D 14, kart. 1177, recepta 1727, list maštovského faráře Waldtmanna z 17. 6. 1727 ve složce hlášení o kostelech a kaplích z kláštereckého vikariátu.

41 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 180r–182v. V této velmi stručné zprávě není jmenovitě zmíněna ani sama ves Kaštice.

42 Predikát ponechávám v obvyklejší podobě, dotyčný se ovšem podepisoval „von Lustenetz.“ Srv. např. NA, APA I, sign. C 100, kart. 961, recepta I–III 1700, list K. J. Schmidtgräbnera z 1. března 1700.

43 Cestou z Kaštic na místo starého pšovského kostela je nutné překonat poměrně prudké stoupání, takže za špatného počasí mohlo být opravdu obtížné se tam dostat.

44 NA, APA I, sign. C 99, kart. 950, recepta 1696, list V. Raspichlera z 28. 6. 1696 s dorzální poznámkou o vydání licence 14. 9. 1696. K. J. Schmidtgräbnerovi byla licence téměř jistě později prodloužena, protože v roce 1700 se mluví o jejím porušování.

45 Tím mohly být míněny jakékoliv jiné zásahy do práv farního kostela (svatby, křty...).

ho mší bez ohledu na liturgický čas procházejícími osobami, u nichž neměl farář možnost ověřit, zda a jací to jsou kněží, takže hrozilo i znesvěcení.⁴⁶ Podle objemu související korespondence se zdá, že konflikt ohledně kaple v Kašticích byl v roce 1700 jednoznačně nejostřejší. Kromě výše citovaného představovalo nejzávažnější obvinění to, že byly v zámecké kapli slouženy dvě veřejné mše o svátku Narození Páně r. 1699, jakož i matutinum o předcházející noci. Na bohoslužbách v Kašticích se údajně měl aktivně podílet kadaňský františkán P. Remigius Kretschmer a farář z Morů P. Matthaeus Josephus Dokler.⁴⁷

Libědice

V Libědicích sídlila v 70. letech 17. století vdova Marie Zuzana Smyslovská z Radvanova, roz. Igllová z Boldverthurnu.⁴⁸ V době její nemoci byly na zámku na základě patřičné licence slouženy mše v komnatě vyzdobené na způsob kaple,⁴⁹ která neměla žádné patrocinium.⁵⁰ V roce 1700 už sloužil libědicový zámek za rezidenci malostranským karmelitánům. I ti využívali v zámku malou soukromou kapli, představovanou jedním oltářem, která sloužila k soukromým bohoslužbám jen v době jejich přítomnosti.⁵¹

Libkovic

Vlastní oratoř měla na svém zámku v 70. letech 17. století i hraběnka Zbyňka Kateřina z Valdštejna, roz. Libštejnská z Kolovrat. Podle relace nahořečického faráře Stadelia byly v této kapli na přelomu let 1676 a 1677 čteny mše jak farářem samotným, tak docházejícími světskými i řeholními kněžími. Kaple byla tehdy vybavena licencí na dva roky a o její údržbu se starala sama hraběnka.⁵² Tuto kapli si hraběnka na zámku zařídila ještě v době episkopátu Arnošta Vojtěcha z Harrachu, za něhož bylo také vydáno první dočasné povolení k sloužení mší. Na podzim 1670 pak byla konsistoří vydána další roční licence, již byl jako zámecký

46 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 156r–156v. Pan Schmidtgräbner si podle Pelleta zkrátka myslel, že si může s kaplí dělat to, co se mu zlíbí.

47 Korespondence zúčastněných osob se nachází zejm. v NA, APA I, sign. C 100, kart. 961, recepta I–III 1700 a kart. 963, recepta VI–VIII 1700. „Čerstvá“ zpráva vikáře Raspichlera o vánočních bohoslužbách z 3. ledna 1700 (presentatum 7. 1. 1700) je Tamtéž, sign. C 130/8a, kart. 2167 a sign. C 7, kart. 73, emanata IX 1699–V 1700 a kart. 74, emanata VI–XII 1700.

48 Farář Jesorcka ji ve své relaci označuje *de Waltersturn*. NA, APA I, sign. B 11/11, f. 111r.

49 Tamtéž, f. 111v.

50 NA, APA I, sign. C 90, kart. 877, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

51 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 53/1r.

52 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 147v. Stejně se i kapli vyjádřil i vikář Morik. Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, recepta III–V 1677, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

kaplan schválen Paulus Procopius Prochs, který byl zároveň pověřen administrativním nahořečické farnosti.⁵³

Zájem o možnost poslouchat v případě špatného počasí na zámku v Libkovicích mši projevil i baron František Mikuláš z Klebelsbergu, jenž statek Libkovic koupil v roce 1693.⁵⁴ Ve své žádosti se přímo dovolával praxe provozované za života Zbyňky z Valdštejna, bohoslužby měly být slouženy na tomtéž místě. Příslušná roční licence s výhradou nezasahování do práv farního kostela mu byla vydána 12. ledna 1694.⁵⁵ Ve farářské relaci z roku 1700, kdy už Libkovic patřily Clary-Aldringenům, už zámecká oratoř podchycena není.⁵⁶

Libořice

Zámecká kaple, kterou ve své relaci z prosince 1676 jakožto vybavenou patričnou licencí zmiňuje pšovský farář Brusky, existovala v Libořicích asi již delší dobu předtím.⁵⁷ Když totiž někdy na podzim 1677 žádal baron Jaroslav Julius Libštejnský z Kolovrat z důvodu špatného zdraví manželky pražskou konsistoř o opětovné udělení jednorocní licence, zmínil se, že se v zámecké kapli se svolením konsistoře slouží mše již po mnoho let.⁵⁸ Obdobnou žádost o udělení jednorocní licence podal baron Libštejnský ještě krátce před svou smrtí v roce 1686.⁵⁹ Ve farářské relaci z roku 1700 již kaple uvedena není.⁶⁰

---

53 Tamtéž, sign. C 87, kart. 855, recepta X–XII 1670, nedatovaná žádost hraběnky Valdštejnové, presentatum 5. 12. 1670. Tamtéž, sign. C 4, kart. 38, emanata 1670, koncept kladné odpovědi z téhož dne.

54 Sedláček, August: Hrad, zámky a tvrze Království českého XIII, Plzeňsko a Loketsko. 3. vyd. Praha 1998, s. 214.

55 NA, APA I, sign. C 98, kart. 940, recepta I–III 1694, nedatovaný list Františka z Klebelsbergu s dorzální poznámkou o vydání licence 12. 1. 1694. Baron zároveň žádal i o prodloužení platnosti odpustků pro kostel v Nahořečicích.

56 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 101r–111r. Kaple není zmíněna ani ve výjimečně dochované relaci z roku 1709. Tamtéž, sign. C 151/2b, kart. 2286, historica-parochialia, farářská relace F. Seydla z Nahořečic z 2. 2. 1709.

57 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 180v. Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, recepta III–V 1677, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

58 Tamtéž, sign. C 90, kart. 879, recepta X–XII 1677, nedatovaný list Jaroslava Julia Libštejnského z Kolovrat s dorzální poznámkou o vydání roční licence 24. 12. 1677.

59 Kromě špatného zdravotního stavu manželky zmínil také svůj vysoký věk sedmdesáti let. Tamtéž, sign. C 94, kart. 914, recepta X–XI, skupiny 1686, nedatovaný list Jaroslava Julia Libštejnského z Kolovrat s dorzální poznámkou o vydání licence 16. 3. 1686. Baron Libštejnský zemřel 18. září 1686 v Libořicích. Státní oblastní archiv Litoměřice, Sběrka matrik, sign. L86/1, fol. 252r. Dostupné online na: <http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/permalink?xid=09d-dd7cea03b9b8d:30bbd2c7:1201ea2ef5b:-777d&scan=248#scan248> [25. 12. 2019].

60 NA, APA I, sign. C 13/18, f. 47r–52v.

Líčkov

Jak vyplývá z relace liběšického faráře Paterna, nebyla zámecká kaple na Líčkově v roce 1677 svým vlastníkem, hrabětem Františkem Albrechtem z Wahlu, využívána, přičemž je výslovně uvedeno, že v ní nejsou ani žádná paramenta.⁶¹ V této kapli byly slouženy mše v předchozím desetiletí 17. stol., kdy na zámku sídlila Estera Juliana, roz. Hrzánová z Harasova, se svým manželem Jaroslavem Zajícem z Házmburka.⁶² Ve farářské relaci z roku 1700, kterou zpracoval tentýž farář, zmíněná kaple uvedena není,⁶³ avšak již záhy byla patně zbudována kaple nová: V listopadu 1704 oznamoval hrabě Ferdinand z Wahlu konsistoři, že, protože nedisponuje vlastním farním kostelem, v rámci přestavby zámku buduje i pěknou kapli, která by měla sloužit jak pro něho samého a jeho služebnictvo, tak i pro jeho poddané ze vsi Líčkova, mělo se tedy jednat o veřejnou kapli. Zároveň hrabě žádal o povolení sloužit na zámku prozatímně mši na vybraném vhodně ozdobeném a od světských činností odděleném místě. Čtení mši na zámku, jež měli zajišťovat žatečtí kapucíni, popř. jiní duchovní, mělo mj. přimět místní obyvatele, kteří pro odlehlost místa bohoslužby zanedbávali, k větší zbožnosti.⁶⁴ Veřejná kaple, která byla na zámku zřejmě v průběhu 1. poloviny 18. století vskutku vystavěna, byla zasvěcena sv. Anně.⁶⁵

Maššov

Soukromá kaple na zámku v Maššově není ve starší farářské relaci ještě zmíněna, protože v 2. polovině 70. let 17. století patrně ještě neexistovala.⁶⁶ Vyplývá to z žádosti, kterou na začátku července 1683 zaslal Jan Karel z Goltzu oficiálu pražského arcibiskupství Václavu Bílkovi z Bilenberka. J. K. z Goltzu v ní mj. žádal jménem svého otce Jana z Goltzu o povolení vybudovat na maššovském zámku soukromou kapli. Důvodem pro její zřízení bylo stáří a špatný zdravotní stav Jana z Goltzu, který mu často bránil v návštěvě farního kostela. Kaple měla vzniknout oddělením poloviny velkého sálu. Jan Karel z Goltzu zároveň žádal i o přenosný oltář (portatile) a o požehnání kalicha.⁶⁷ Jak je zřejmé z mladší farářské relace, byla

61 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 117v.

62 Tamtéž, sign. C 84, kart. 821, recepta I–III 1661, list faráře Paterna z 29. 1. 1661, presentatum 8. 2., v němž mj. žádá o licenci sloužit v kapli mši. Sedláček, A.: Hradý XIV, s. 404.

63 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 38r–46v.

64 NA, APA I, sign. C 101, kart. 983, recepta XI–XII 1704, nedatovaný list hr. Ferdinanda z Wahlu, presentatum 24. 11. Místní farář tím podle hraběte neměl být nijak poškozen.

65 Sedláček, A.: Hradý XIV, s. 403.

66 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 141r–146v.

67 Tamtéž, sign. C 93, kart. 902, recepta VII–IX 1683, list Jana Karla z Goltzu z 6. 7. 1683. Jak vyplývá z vyřizovací poznámky („Quoad oratorium fiat expeditio.“), byla žádost vyřizována kladně.

tato kaple využívána právě jen v době života Jana z Goltzu (†1687),⁶⁸ v roce 1700 byla tedy již poměrně dlouho bez liturgického provozu. Ve vztahu ke kapli sice existovala trvalá licence ke sloužení mší, její platnost však byla, jak farář Liebscher v relaci uvedl, nedávno zrušena arcibiskupským dekretem, což je zřejmý odkaz na patentes autumnales ze 7. ledna 1696.⁶⁹

Nový Hrad

Zámecká kaple na Novém Hradě, kterou ve své relaci z přelomu let 1676 a 1677 zmiňuje opočenský administrátor Paubal, nesla patrocinium sv. Josefa. V této době sloužil v kapli, označené autorem relace za čistou a krásnou, denně mši kaplan. Provoz kaple sice nebyl zajištěn žádnou fundací, vše však platil ze svého majitel Nového Hradu hrabě Gustav Adolf z Varrensbachu.⁷⁰ V kapli bylo dokonce v ciboriu uchováváno Tělo Páně, pokud byl na zámku přítomen hrabě nebo jeho manželka, byly v ní téměř denně slouženy večerní litanie a prosby a bylo udělováno požehnání s Eucharistií.⁷¹

Kaple byla vysvěcena (požehnána) okrskovým vikářem Morikem, který však ve své relaci uvádí širší zasvěcení než administrátor Paubal – Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Josefa.⁷² Vlastní kaplan, zmíněný ve farářské relaci, působil na zámku jistě již v době, kdy bylo panství ve vlastnictví braniborského markraběte Kristiána Viléma, který mj. v roce 1661 žádal o prodloužení licence k sloužení mší v soukromých prostorách pro svého dvorního kazatele a zpovědníka Johana Spindlera. Jelikož na panství (tj. na faře v Opočně) v té době nebyl farář, měl Spindler vykonávat i farní funkce.⁷³ Na začátku 80. let 17. století (1681), tedy již v době hraběte z Varrensbachu, vykonával na zámku funkci domácího kaplana jistý P. Wittenbersky, příslušník řádu františkánů observantů.⁷⁴ V mladší relaci

---

68 Jan Karel z Goltzu žádal ovšem ještě v roce 1692 o udělení licence pro soukromou kapli ve svém domě na tři roky, odůvodňuje svou žádost podagrou. Licence mu byla 19. prosince 1692 vskutku udělena, nicméně je takřka jisté, že se vztahovala k soukromé kapli v Goltzově pražském domě. Tamtéž, sign. C 97, kart. 936, recepta IX–XII 1692, nedatovaný list Jana Karla z Goltzu s dorzální poznámkou o udělení licence 19. 12. 1692.

69 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 74. K plošnému zrušení povolení soukromých kaplí srv. Tamtéž, sign. B 20/1b, f. 120v, bod 4. podzimmních patentů ze 7. 1. 1696.

70 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 151v.

71 Celebující byl některý z ročovských augustiniánů, který však nevěděl, zda majitel kaple disponuje odpovídající licencí, o čemž okrskový vikář pochyboval. Tamtéž, sign. C 90, kart. 875, recepta X–XII 1676, list vikáře F. Morika z 20. 11. 1676, presentatum 23. 11.

72 NA, APA I, sign. C 90, kart. 877, recepta III–V 1677, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

73 Tamtéž, sign. C 84, kart. 821, recepta I–III 1661, list Kristiána Viléma z 28. 3. 1661, presentatum 31. 3.

74 Tamtéž, sign. H 12/6, kart. 4390, miscellanea 1681–1682, *Consignatio sacellanorum in districtu*

z roku 1700 už zámecký kaplan není uveden, snad na zámku ani nebyl, bohoslužba se tehdy měla konat jen ve svátek patrona kaple. O provoz kaple, která stále nebyla zajištěna trvalou fundací, se staral držitel panství – hrabě Concini.⁷⁵

Některé informace lze na základě materiálů, dochovaných v archivu pražského arcibiskupství, přinést i ve vztahu ke kapli jakožto stavbě.⁷⁶ Na podzim 1670, krátce po zakoupení panství, se hrabě Varrensbach obrátil na arcibiskupa Sobka s tím, že se na jeho zámku Nový Hrad nachází nový kostel, který nechal vybudovat generál Aldringen. Hrabě Varrensbach měl za to, že tento kostel dosud nebyl vysvěcen ani požehnan a žádal proto, aby k němu byl vyslán někdo, kdo by kostel požehnal, aby v něm mohly být slouženy mše.⁷⁷ Pokud Gustav Adolf z Varrensbachu disponoval správnými informacemi, spadala stavba nové kaple („kostela“) do rozmezí let 1630–1634, kdy panství Nový Hrad vlastnil generál Jan z Aldringenu.⁷⁸ Sám hrabě z Varrensbachu zámeckou kapli upravoval. V listopadu 1686 žádal arcibiskupa o vydání dočasného (dvanáctidenního) povolení k celebrování mší v soukromých prostorách, protože „zámecký kostel“ nechává právě zdobit štukami.⁷⁹

Petrohrad

Kaple byla v druhé polovině 70. let 17. století součástí i černínskému zámku v Petrohradu, jenž byl centrem jednoho z největších panství Žateckého kraje. Založil ji hrabě Heřman Černín z Chudenic jako dík za šťastný únik před chystaným zatčením během českého stavovského povstání, k němuž došlo o svátku sv. Vavřince roku 1619.⁸⁰ Proto byla zasvěcena svatému Vavřinci a během druhé poloviny 17. sto-

---

Zatecensi cis Egram ministrantium, cujus sint linguae, aetatis & tituli. V jeho případě není bohužel uveden jazyk, věk ani titulus mensae.

- 75 Otázkou je, zda tím není myšleno jen to, že toho dne v ní celebroul farář z Opočna. Vlastníkem panství Nový Hrad tehdy byla dcera Marie Sidonie z Varrensbachu z předchozího manželství, Anna Marie Conciniová, popř. její manžel Johann Volckard hrabě Concini. Pokud na Novém Hradě nesídlili, tak tam kaplan možná už vydržován nebyl. Sedláček, A.: Hradý XIV, s. 198. Wissgrill, Franz Karl: Schauplatz des landsässigen Nieder-Oesterreichischen Adels vom Herren- und Ritterstande, sv. II. Vídeň 1795, s. 149–150.
- 76 Nějaká kaple na Novém Hradě existovala už mnohem dříve, první známá zmínka se vztahuje k roku 1511. Záruba, František: Hradní kaple. III. doba poděbradská a jagellonská. Praha 2016, s. 91–92.
- 77 Hrabě navíc projevil naději, že arcibiskup časem kostel osobně vysvětl, k tomu však s nejvyšší pravděpodobností nedošlo. NA, APA I, sign. C 87, kart. 855, recepta X–XII 1670, nedatovaný list Gustava Adolfa z Varrensbachu, presentatum 14. 10. 1670.
- 78 Sedláček, A.: Hradý XIV, s. 197–198.
- 79 „... die allhießige Schloß Kkirchen mit Stucator Arbeit verfertigen laße.“ NA, APA I, sign. C 94, kart. 914, recepta XI–XII, skupiny 1686, list Gustava Adolfa z Varrensbachu z 22. 11. 1686 s údajem na dorzu o vydání licence 29. 11.
- 80 Srv. text testamentu Heřmana Černína z Chudenic, otištěný v Král, Pavel (ed.): Mezi životem

letí měla stálého kaplana.⁸¹ Jeho místo bylo zajištěno trvalou fundací, založenou testamentem hraběte Heřmana Černína z Chudenic. Příjem požitků byl vázán na kaplanovu povinnost každodenně v kapli sloužit mši a měsíčně v sobotu celebrovat zádušní mši za hraběte a jeho manželky.⁸² Na přelomu let 1676 a 1677 byla kaple kromě obvyklých parament vybavena také kropáčem, dvěma velkými a dvěma malými obrazy, jedním mosazným obrazem (sochou?), truhlou a také zvonem.⁸³

V relaci z roku 1700 uvádí už děkan Schwenck u zámecké kaple rozšířené patrocinium sv. Václava a Vavřince. Byl při ní stále vydržován kaplan, který kromě této kaple sloužil střídavě mši i ve špitální kapli Nejsvětější Trojice a kapli Všech Svatých na kopci nad zámkem. O všechny tyto tři kaple se po hmotné stránce staral hrabě Černín.⁸⁴

Rabštejn nad Střelou

Soukromá kaple na zámku v Rabštejně je zmíněna až ve farářské relaci z roku 1700, tedy v době, kdy zámek patřil hraběti Antonínu Leopoldu z Pöttingu.⁸⁵

Tuchořice

Soukromá kaple na zámku v Tuchořicích není zmíněna v relaci liběšického faráře Paterna z roku 1677,⁸⁶ ani ve zprávě vikáře Morika o domácích kaplích z dubna téhož roku,⁸⁷ vznikla tedy zřejmě někdy mezi touto dobou a prosincem 1684, neboť ve farářské relaci téhož Paterna z roku 1700 se výslovně uvádí, že ji požehnal okrskový vikář Morik.⁸⁸ Tuto kapli si zřídil baron Ferdinand Ludvík z Woppingu a Karpfenhaimu (†2. 4. 1692).⁸⁹ Farář Paternus vnímal v roce 1700 tuto kapli jednoznačně jako problém: V kapli často, a to i ve svátky, celebrowali mše příslušní-

---

a smrtí. České Budějovice 2002, s. 549–550.

81 Kaplana při zámecké a špitální kapli v Petrohradu měl Humprecht Jan Černín už před rokem 1659. NA, APA I, sign. D 138/7, kart. 2644, prezentace 1659–1660, prezentace z 14. 12. 1659, 20. 3. 1660.

82 Král, P. (ed.): *Mezi životem a smrtí*, s. 550.

83 Ve farářské starší relaci je právě místo o zámecké kapli zničeno, z větší části se dochoval jen inventář v příloze. NA, APA I, sign. B 11/11, f. 13v, 14r, 25v–26r.

84 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 2r.

85 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 132v.

86 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 116r–125r.

87 Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, recepta III–V 1677, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

88 Georgius Franciscus Morik zemřel na konci roku 1684. Zich, Leoš: *Dějiny kostela a farnosti v Želíně do roku 1784*. Bakalářská práce. Praha, 2015, s. 37 v pozn. pod čarou.

89 Loch, Jan: *Náhrobníky a heraldické památky v basilice sv. Václava ve Staré Boleslavi*. Praha 2010, s. 20–21. 26. února 1690 byla baronu z Woppingu vydána konsistoří licence poslouchat po dobu nemoci mši v soukromých prostorách, tak však nebyla vázána na kapli v Tuchořicích, nýbrž jen na osobu barona. NA, APA I, sign. C 6, kart. 60, emanata V 1689–III 1690, záznam o vydání licence 26. 2. 1690.

ci žebravých řádů (žatečtí kapucíni?), a protože obyvatelé vesnice se museli účastnit mši na zámku, byl poškozován liběšický farní kostel i farář Paternus, ježto příjmy od farníků z Tuchořic plynuly řeholníkům. Ani tato kaple nebyla zajištěna nějakou fundací, péče o ni příslušela spoluvlastníkům Tuchořic, baronům Janu Antonínu Hýzrlému z Chodů a Václavu Michnovi z Vacínova, zřejmě manželům dcer zesnulého Ferdinanda Ludvíka z Woppingu.⁹⁰

Valeč

Soukromou kapli na zámku ve Valči si na úplném konci 17. století zřídil hrabě Jan Kryštof Kager ze Štampachu, první licence k sloužení mši v době nutnosti a nemoci v této kapli byla konsistoří vydána 4. května 1699.⁹¹ Okrskový vikář V. Raspichler kapli prohlédl patrně v září téhož roku, přičemž mu byla předložena i zmíněná licence. Ve své zprávě konsistoří ji zhodnotil jako řádně umístěnou a vyzdobenou, žádaje současně o povolení kapli vysvětit (požehnat) a vykropit řehořskou vodou, aby konsistoř napříště nemusela být každoročně obtěžována žádostí o vydání nové licence.⁹² Této žádosti však zřejmě nebylo vyhověno, protože na jaře následujícího roku žádal hrabě Kager o vydání roční licence opětovně.⁹³ Nová zámecká kaple se pochopitelně objevuje i v relaci faráře Donta z roku 1700. Jeho výslovnou zmínku o tom, že se v kapli nekonají jiné pobožnosti než mše, lze snad chápat tak, že nedocházelo k porušování vydané licence.⁹⁴

Vikletice

Zámeckou oratoř ve Vikleticích využívala na přelomu let 1676 a 1677 Polyxena Eusebie Schmidová ze Schmidtbachu. V kapli byly tehdy hojně slouženy mše, po celou dobu Adventu v ní byly navíc za účasti kadaňských františkánů celebrovány i rorátní mše.⁹⁵ Další informace o kapli slečny Schmidové k údajům z farářské relace doplňuje vikář Morik: Ve stíněné kapli sice páchl olej, kterým Polyxena Schmidová osobně ošetřovala výzdobu a květiny, jinak byla kaple zařízena dostatečně.

90 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 39v. K dějinám Tuchořic srv. Sedláček A.: Hrady XIV, s. 407.

91 NA, APA I, sign. C 100, kart. 962, recepta IV–V 1700, licence ze 4. 5. 1699, přiložená k nedatované žádosti Jana Kryštofa Kagera ze Štampachu o její prodloužení s poznámkou o prodloužení 27. 4. 1700. Tato licence je zajímavá tím, že je na ní jednak poznámka o zaplacení taxy 3 fl., jednak vlastnoruční poznámka okrskového vikáře Valentina Raspichlera o tom, že mu byla licence řádně předložena.

92 NA, APA I, sign. C 100, kart. 959, recepta VII–IX 1699, list V. Raspichlera z 22. 9. 1699, presentatum 25. 9.

93 Současně žádal o totéž i ve vztahu k zámecké kapli v Liblíně. Žádost odůvodnil špatným zdravotním stavem sebe i své manželky, často vedoucím i k upoutání na lůžko. Tamtéž, sign. C 100, kart. 962, recepta IV–V 1700, nedatovaná žádost Jana Kryštofa Kagera ze Štampachu s poznámkou o vydání nové roční licence pro kaple ve Valči a Liblíně 27. 4. 1700.

94 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 216v.

95 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 48r. Konec odstavce je bohužel zničen.

Vikář navíc vytýkal, že jsou v kapli (resp. z kaple) čas od času vykonávány funkce vyhrazené farnímu kostelu jako žehnání vody, tříkrálové žehnání, posypávání domu solí a žehnání pokrmů. Podle Morika šlo tento nešvar, charakteristický i pro další soukromé kaple ve vikariátu, těžko zakázat, ježto tyto činnosti vykonávali v těchto místech pokaždé jiní, střídající se řeholníci.⁹⁶

Polyxena Schmidová využívala tuto kapli dlouhodobě, jistě už před rokem 1670, kdy se kadaňský děkan Birdelius přimlouval za prodloužení licence k celebrování mší o tři roky.⁹⁷ Sama Polyxena Schmidová pak zřejmě až do své smrti (†před 6. květnem 1680)⁹⁸ pravidelně žádala o prodloužení (resp. znovuudělení) licence, odůvodňujíc žádosti svým chatrným zdravím.⁹⁹ Vikletická zámecká kaple byla zřejmě využívána i po smrti Polyxeny Schmidové; na konci 80. let 17. století ji obnovil a vyzdobil nový držitel Vikletic, Fridrich Leopold ze Schmidfeldtu, jemuž v květnu 1689 konsistoř také vystavila roční licenci k sloužení mší.¹⁰⁰ Kapli ještě v květnu osobně prohlédl kadaňský děkan Birdelius, který ji shledal skvostně vyzdobenou, zaklenutou a ode všeho světského oddělenou, takže zmíněnou roční licenci Fridrichu L. Schmidfeldtovi předal.¹⁰¹ I Fridrich Leopold ze Schmidfeldtu žádal opakovaně (1691, 1695) o prodloužení licence ke sloužení mší, nečinil tak však ihned po vypršení staré licence, není tedy jasné, zda se v mezidobí v zámku mše sloužily na základě prošílé licence, nebo se nesloužily vůbec.¹⁰² V relaci soběsuckého faráře Vogta z roku 1700 tato kaple zmíněna není.¹⁰³

---

96 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 180v. Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

97 Tamtéž, sign. C 87, kart. 854, recepta VII–IX 1670, list L. Birdelia z 24. 8. 1670.

98 Zich, L.: Farářské relace, pozn. pod čarou č. 564.

99 NA, APA I, sign. C 90, kart. 879, recepta X–XII 1677, nedatovaný list P. Schmidové, presentatum 19. 11. 1677, s dorzální poznámkou o vydání roční licence 19. 11. 1677 a přiložený originál roční licence z 15. 9. 1676. Tamtéž, sign. C 91, kart. 883, recepta XI–XII 1678, nedatovaný list P. Schmidové s dorzální poznámkou o vydání roční licence 14. 12. 1678.

100 Tamtéž, sign. C 95, kart. 924, recepta IV–VI 1689, nedatovaný list F. L. ze Schmidfeldtu zařazený kancelářským registrem do května 1689. Tamtéž, sign. C 6, kart. 60, emanata V 1689–III 1690, koncept roční licence z 10. 5. 1689.

101 Tamtéž, sign. C 96, kart. 931, recepta I–IV 1691, poznámka L. Birdelia na rubu originálu licence z 10. 5. 1689, přiložené k žádosti o její prodloužení.

102 Tamtéž, sign. C 96, kart. 931, recepta I–IV 1691, nedatovaný list F. L. ze Schmidfeldtu s dorzální poznámkou o vydání roční licence 6. 2. 1691 a s přiloženým originálem licence z 10. 5. 1689. Tamtéž, sign. C 98, kart. 945, recepta V–X 1695, nedatovaný list F. L. ze Schmidfeldtu, presentatum 26. 10. 1695, s přiloženým originálem roční licence z 6. 2. 1691 s dorzální poznámkou o vydání nové roční licence 26. 10. 1695. Schmidfeldův zdravotní stav byl v roce 1695 velmi vážný, již přes rok byl dle svých slov upoután na lůžko, takže si nechal upravit místnost k poslechu mše i na svém druhém statku ve Vrchnici (v sousedním vikariátu). Pomýšlel již na smrt, takže si v případě Vrchnice od konsistoře vyžádal licenci, která navíc dovolovala, aby tam případně mohly být u jeho mrtvého těla za přítomnosti čeledí a dalších osob po tři dni slouženy mše.

103 Tamtéž, sign. 13/18, f. 177r–183v.

Vintířov

Soukromá kaple bez patrocinia se na přelomu let 1676 a 1677 nacházela i na zámku hrabat Losyů z Losimthalu ve Vintířově, nebyla však zřejmě využívána, zámek je totiž výslovně označen jako zřícenina (in arce ruinosa). Starost o ni příslušela podle radonického děkana Morika hejtmanu panství.¹⁰⁴ V mladší farářské relaci už zmíněna není.¹⁰⁵

Žlutice

Veřejná kaple svatého Václava, jež stála v areálu žlutického zámku,¹⁰⁶ byla už v době vzniku starší farářské relace vybavena třemi oltáři a zvonem. Nebyla sice opatřena žádnou fundací, ale o její vybavení se staral vlastník, tedy Ferdinand Hroznata Kokořovec z Kokořova. Bohoslužby v ní byly slouženy zejména v den svátku jejího nebeského patrona.¹⁰⁷ Tuto kapli požehnal už předchůdce vikáře Georgia F. Morika – doupovský farář Fridericus Georgius Mayer.¹⁰⁸

Jak vyplývá z mladší relace, do roku 1700 se poměry podstatně nezměnily, v kapli se nacházely tři zlacené neposvěcené oltáře a zvon, vybavení zajišťoval hrabě Kokořovec. Slavnostní mše s kázáním byly v kapli slouženy o svátcích sv. Václava, Vojtěcha a Víta, běžné mše celebroidal téměř každodenně kaplan. Žlutickému faráři z této kaple neplynul žádný příjem, ledaže byl zván na zámek ke stolu.¹⁰⁹

Kaple farářskými relacemi nezachycené

Ne všechny kaple, které v radonickém vikariátu během poslední čtvrtiny 17. století existovaly, byly zachyceny farářskými relacemi z let 1676/77 a 1700. Z větší části došlo k tomuto „opomenutí“ z čistě vnějších příčin – ve starší řadě farářských relací nejsou podchyceny obvody kostelů v Libyni a Vidhoticích, ve svazku zpráv z roku 1700 chybí farářská relace z Chyše, čímž je bez dalšího vy-

104 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 2v.

105 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 11r–12/4v.

106 Kvalitně zpracovaný text o této dnes již neexistující kapli je (vč. dobových vyobrazení) dostupný na adrese <http://www.pamatkyaprirodakarlovarska.cz/zlutice-zamecka-kaple-sv-vaclava> [28. 12. 2019].

107 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 92v, 98r. Řádky věnované kapli jsou bohužel v obou případech částečně zničené, v druhém případě téměř kompletně.

108 Tamtéž, sign. B 11/11, f. 180v. Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4. F. G. Mayer byl okrskovým vikářem již v roce 1653, na funkci rezignoval někdy v roce 1670 krátce před jmenováním G. Morika do úřadu. Tamtéž, sign. C 106/4, kart. 2022, zpráva F. G. Mayera o konvokaci kněží z 13. 2. 1653, presentatum 17. 2. 1653. Zmínka o Mayerově rezignaci v Tamtéž, sign. C 4, kart. 38, emanata I–XII 1670, červenec, č. 15.

109 Tamtéž, sign. B 13/18, f. 55v, 60v.

světlena absence zpráv o zámeckých kaplích v Drahonicích, Chyši a Ležkách.¹¹⁰ U zbylých dvou kaplí (Líšany, Sedlec) musely však být důvody jiné.¹¹¹

Drahonice

Vlastní zasvěcení, sv. Anně, měla i kaple v Drahonicích při sídle Jana Adama Nestlingera ze Schelchengrabu, vysvěcená rovněž vikářem Morikem, který ji, stejně jako novohradskou, v roce 1677 označil za skvěle vybavenou.¹¹² Už o dva roky dříve ji v hlášení o příjmech zmiňuje buškovický farář J. J. Rick. Kaple, ze které tento farář neměl *ani obolus*, stála podle jeho slov těsně vedle zámku.¹¹³ Kaple existovala ještě na začátku 18. století, ale faráři, který o ní podával zprávu, nebylo známo, zda ve vztahu k ní existuje nějaká licence.¹¹⁴

Chyše

Ve farářské relaci z prosince 1676 se soukromá kaple na zámku ještě neobjevuje.¹¹⁵ Licence, dovolující v době nemoci poslouchat v zámecké kapli mši, slouženou řádným knězem na přenosném oltáři, byla pro hraběnku Ludmilu Libštejnskou z Kolovrat vydána na konci června 1684. Platnost této licence nebyla časově omezená, ale protože „podzimními patenty“ ze 7. ledna 1696 byly všechny licence tohoto druhu zrušeny,¹¹⁶ bylo třeba žádat o povolení znovu. O novou licenci tedy jejím jménem požádal někdy na přelomu let 1696 a 1697 žatecký kapucín Anselmus Bauarus, odůvodňuje to hraběnciným věkem a zdravotním stavem. Licence se měla vztahovat i na hraběncina manžela, který byl rovněž často nemocen.¹¹⁷ V případě této kaple je možné, že okrskový vikář Raspichler kapli prohlédl až poté, co hraběnka obdržela licenci, jež byla vydána 16. ledna

---

110 K důvodům vzniku těchto „oken“ srv. Zich, L.: Farářské relace, s. 42–44, 58.

111 Zmiňují se o nich v závěru odstavců věnovaných těmto kaplím.

112 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 180v. Tamtéž, sign. C 90, kart. 877, list vikáře Morika z 20. 4. 1677, presentatum 26. 4.

113 „Capella habetur in arce Trohensensi (saltem eidem contigua), nē obolum quidem inferrens parochio“ NA, APA I, sign. B 41/4, Liber proventuum parochialium III, č. 243. Hlášení sice není datováno, ale typově odpovídá sérii relací z roku 1675.

114 Vyplyvá to z nedatované zprávy nahořečického faráře Georgia B. Schwartze, který měl za to, že kapli vysvětil (požehnal) J. J. Rick. NA, APA I, sign. H 13/3, kart. 4400, miscellanea 1706–1710. Jan Karel Rohn však kapli již nezmiňuje. Rohn, Joannes Carolus: Antiquitas ecclesiarum, capellarum, et monasteriorum, aliarumque aedium sacrarum districtus Zatecensis. Praha 1775.

115 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 27r–40r.

116 Tamtéž, sign. B 20/1b, f. 120v, bod 4. podzimních patentů ze 7. 1. 1696.

117 Tamtéž, sign. C 99, kart. 951, recepta I–IV 1697, nedatovaný list Anselma Bauara s dorzální poznámkou o udělení časově neohrazené licence 16. ledna 1697 s opisem licence z 30. 6. 1684 v příloze.

1697. Podle jeho zprávy se nejednalo o nějakou zvláštní prostoru, nýbrž o část jídelny, oddělenou příčkami.¹¹⁸

Ležky

Baron František Arnošt Josef z Wallisu, kterému patřil ve vikariátu statek Ležky, založil při svém zámku kapli na začátku 80. let 17. století. Na den svaté Rosalie (4. září 1681), ochránkyně proti moru, ji na základě předchozího povolení konsistoře vykropil řehořskou vodou a požehnal ke cti řečené světice okrskový vikář F. Morik, který v kapli následně odsloužil i první mši. Celý obřad se odehrál za přítomnosti duchovních z okolí – buškovického faráře J. J. Ricka, valečského J. Krále, nahořečického P. P. Prochse a karmelitána P. Brunona z Chyše.¹¹⁹

Baron Wallis kapli podle vlastních slov dotoval ze svých prostředků (vydržoval u ní také zvláštního kaplana), a dokonce pro ni u Svatého stolce získal odpustky, které měl získat ten, kdo by v kapli vykonal svou pobožnost na svátek sv. Rosalie. Aby baron Wallis zvýšil slavnostnost výroční mše ke cti sv. Rosalie, spojené s řečenými odpustky, rozhodl se v roce 1685 pozvat jakožto celebranta buškovického faráře a zároveň okrskového vikáře J. J. Ricka. Tomu však v účasti zabránil (resp. jej od ní odradil) převor kláštera karmelitánů v Chyši, čímž byla podle barona snížena slavnostnost bohoslužby. Protože hrozilo, že tento scénář se bude opakovat i na začátku září 1686, požádal baron Wallis konsistoř o vydání licence, která by mu umožnila zvolit si pro den sv. Rosalie celebranta podle vlastního uvážení. V případě šlo o to, že Ležky (tj. farnost Lubenec) v té době spravovali karmelitáni z Chyše, kteří považovali sloužení podobných slavnostních mší cizím knězem za zásah do svých práv. Baron Wallis jejich farní kompetenci nezpochybňoval, popíral však jejich výlučnou pravomoc ve vztahu ke kapli, kterou si zařídil ze svého, naznačuje zároveň, že postoj chyšských karmelitánů vede k rušení papežské autority, navíc jde o jeden svátek v roce. Konsistoř vzápětí (31. 8.) vydala baronu Wallisovi jednorázové povolení zvolit si pro tuto příležitost celebranta, duchovní správce místa však měl být o celebrování jiným knězem zpraven.¹²⁰

118 Podle jeho slov však byla přiměřeně ozdobena, „... in refectorio quidem existere, sed median-tibus parietibus distinctum et decenter ornatum esse.“ Tamtéž, sign. C 99, kart. 952, recepta V–VII 1697, list V. Raspichlera z 9. 3. 1697, presentatum 30. 3., podle dorzální poznámky v konsistoři projednáno až 24. května 1697.

119 Tamtéž, inv. č. 5516, kart. 4503, soukromé kaple, opis konsistorní licence k vysvěcení kaple z 16. 8. 1681 a potvrzení vikáře F. Morika o provedení svěcení ze 4. 9. 1681 jako příloha k žádosti barona Wallise o prodloužení licence k sloužení mší z roku 1688.

120 NA, APA I, sign. C 94, kart. 913, recepta VII–X 1686, nedatovaný list F. A. Wallise, presentatum 25. 8. 1686, s opisem listu J. J. Ricka z 6. 9. 1685 v příloze a originál licence z 31. 8. 1686. Je otázkou, zda byla licence baronovi expedována, je to však možné, do recept se však mohla dostat zpětně, pokud baron v pozdějších letech žádal o licenci novou a starou zaslal jako „mustř“,

V zámecké kapli se však neodehrávaly jen veřejné slavnostní mše na den sv. Rosalie, ale i obřady rodinné, v kapli byla totiž udělována svátost křtu baronovým dětem. První žádost o povolení křtu očekávaného dítěte v domácí kapli podal v prosinci 1684 baronovým jménem Ferdinand Thumbsecker,¹²¹ další žádost o povolení křtu zvoleným knězem podal baron Wallis v prosinci 1687,¹²² třetí žádost o povolení domácího křtu sepsal baron Wallis vlastnoručně na začátku května 1689.¹²³ Další tři křty baronových synů se v kapli odehrály během první poloviny 90. let 17. století.¹²⁴ I baron Wallis zřejmě pravidelně žádal o obnovování licence k celebrování mši v zámecké kapli, zachytit se však podařilo jen žádost z roku 1688, jíž bylo vyhověno vydáním jednorocní licence k 30. červenci 1688.¹²⁵

Líšťany

Malou domácí kapli si ve svém dvoře v Líšťanech zřídili také augustiniáni z Ročova. Umístěna byla na kraji dvora v horním podlaží, byla oddělena od ložnice a směrem k vnější zdi se samostatnou střechou[?]. Patrně v březnu 1691 žádal proto převor Columbanus Möller za sebe i konvent u konsistoře o povolení sloužit v kapli mše, protože ves byla daleko od kláštera i nejbližšího farního kostela a zvláště v době sklizně bylo pro přítomné bratry obtížné se vzdálit. Povolení číst v době přítomnosti řeholníků v líšťanské kapli mši bylo vydáno 29. března 1691¹²⁶ a 8. května téhož roku kapli požehnal zmíněný převor Möller.¹²⁷ Ve farářské relaci

---

což bylo běžné, nařízeno to však bylo až později.

- 121 Tamtéž, sign. C 93, kart. 907, recepta XI–XII, skupiny 1684, list F. Thumbseckera z 8. 12. 1684 s dorzální poznámkou o vydání povolení téhož dne. Křest měl provést místní farář, popř. jiný kněz, v tom případě však měl být farář odškodněn. V tomto případě není zcela jisté, zda se žádost týká barona Wallise z Ležek, protože je jmenován jen příjmením.
- 122 Tamtéž, sign. C 95, kart. 918, recepta XI–XII 1687, nedatovaný list F. A. Wallise s dorzální poznámkou o vydání licence 29. 12. 1687. Faráři měl být křest oznámen a měl být uspokojen ve svých nárocích, pokřtěné dítě mělo být zapsáno do farní matriky. V tomto případě není zcela jisté, že ke křtu mělo dojít v Ležkách, mohlo jít např. i o křest v pražském domě.
- 123 Tamtéž, sign. C 95, kart. 924, recepta IV–VI 1689, list F. A. Wallise z 1. 5. 1689. Povolení ke křtu dítěte bylo vydáno 3. května, provedením křtu byl pověřen nahořečický farář P. P. Prochs. Tamtéž, sign. C 6, kart. 60, emanata V 1689–III 1690, koncept vyřízení z 3. 5. 1689.
- 124 Rott, Wenzel: *Der politische Bezirk Podersam*. Podersam 1902, s. 349.
- 125 NA, APA I, inv. č. 5516, kart. 4503, nedatovaný list F. A. Wallise s dorzální poznámkou o vydání jednorocní licence 30. 7. 1688.
- 126 „... aliquod oratorium seu parva capella domestica ad finem suprà memorati praedii in superiori contignatione, separata ab hypocausto ad murum exteriùs cum speciali tecto accommorata est pro devotione peragenda.“ NA, APA I, sign. C 96, kart. 931, recepta I–IV 1691, nedatovaný list C. Möllera s dorzální poznámkou o vydání licence 29. 3. 1691.
- 127 Rohn, J. C.: *Antiquitas Ecclesiarum*, s. 44. Podle Rohna nesla kaple patrocinium sv. Josefa, Živitele Páně.

z Cítolib z roku 1700 kaple zmíněna není, ač tehdy zjevně existovala, snad ji tehdejší administrátor Basilius Klobasa, sám ročovský augustinián, považoval za interní záležitost kláštera.¹²⁸

Sedlec

V létě roku 1694 si v obytném stavení (letohrádku) ve svém dvoře, situovaném na návrší nad vesnicí Sedlec, vybudoval domácí kapli baron Jan Jáchym z Račina. Podle popisu vikáře V. Raspichlera, který ji osobně prohlédl, to byl jakýsi arkýř – kaple přiléhala k hořejšímu podlaží domu, nalézala se ovšem mimo jeho zdi, zvnějšku byla podepřena dvěma sloupy a uvnitř oddělena dvojdílnými dveřmi. Kaple byla podle okrskového vikáře vhodně upravena a vyzdobena, takže se kvůli odlehlosti místa od kostelů přimlouval, aby byla baronu Račínovi vydána časově neomezená nebo alespoň jednoroční licence, která by dovolila celebrování mší v kapli v době baronova pobytu v Sedleci. Konsistoř pak 30. října vydala licenci jednoroční, výslovně navíc podmíněnou tím, že celebrováním mší nebudou rušeny bohoslužby ve farním kostele v Mašově.¹²⁹ V březnu 1696 již žádal baronovým jménem o prodloužení licence sám Valentin Raspichler, kaple podle něj vypadala tak jako před necelými dvěma lety, jen výzdoby v ní přibýlo. Ač vikář tentokrát plédoval pro vydání časově neomezené licence, v konsistoři se rozhodli pro vydání povolení na dva roky.¹³⁰ Ve farářské relaci z Mašova z roku 1700 není kaple zachycena, snad proto, že po smrti Jana Jáchyma z Račina (+6. 8. 1696)¹³¹ už nebyla jako kaple užívána.¹³²

Závěr

V průběhu poslední čtvrtiny 17. století existovalo v radonickém vikariátu minimálně dvacet jedna kaplí, byť ne všechny po celou dobu. Z výše podaného je zřejmé, že se jednalo o objekty těžko souměřitelné; zatímco některé kaple byly spíše efemérního charakteru a jejich existence byla podmíněna osobní zbožností

128 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 20r–24r.

129 Jan Jáchym z Račina žádal konsistoř o vydání povolení k sloužení mši v kapli dvakrát, příslušná licence mu byla vydána až po intervenci vikáře Raspichlera. Tamtéž, sign. C 98, kart. 942, recepta VII–X 1694, nedatovaný list Jana Jáchyma z Račina, spadající podle kancelářského regestu do září 1694 (baron označen chybně jako Řičan); list V. Raspichlera z 26. 10. 1694, presentatum 30. 10. 1694, a k němu přiložený nedatovaný list J. J. z Račina, presentatum 3. 9. 1694, s dorzální poznámkou o vydání licence 30. 10. 1694.

130 Tamtéž, sign. C 99, kart. 948, recepta I–V 1696, list V. Raspichlera z 6. 3. 1696 s dorzální poznámkou o vydání licence na dva roky 10. 3. 1696.

131 Maděra, Ferdinand: Heraldické a nápisové památky Chomutovska. Chomutov 2003, s. 90.

132 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 73r–87v. Kaple na zámku v Mašově však v relaci zmíněna je, i když byla také již delší dobu mimo provoz.

(a samozřejmě také zdravotním stavem a věkem) konkrétního majitele, kaple na některých významných zámcích (zejména Nový Hrad, Petrohrad a Žlutice) byly využívány dlouhodobě, stavebně byly zřejmě srovnatelné s menšími kostely a obvykle byly vybaveny i zvláštním kaplanem. Něco o významu zámecké kaple může snad naznačit i (ne)existence patrocinií – většina z kaplí ve sledované době žádné neměla.¹³³ Během poslední čtvrtiny 17. století ve vikariátu mnoho zámeckých kaplí nepřibýlo, některé vznikly, jiné však zanikly. K většímu rozšíření výstavby zámeckých kaplí došlo zřejmě (podobně jako tomu bylo i v případě obnovy farní sítě) až v průběhu 18. století. Namátkou možno jmenovat např. zámecké kaple Domoušicích, Měcholupech, Mlýncích, Polákách, Stekničku nebo zámecký kostel ve Valči, vesměs stavby s vlastním patrociniem vypadající i po architektonické stránce jako sakrální objekt.

Jinou otázkou je to, zda se během let 1676/77–1700 nějak proměnil chod zámeckých kaplí jako takových, popř. zda se změnilo jejich vnímání ze strany orgánů církevní správy. Na první pohled by se snad mohlo zdát, že na začátku tohoto období faráři více registrovali prohřešky proti důstojnosti míst, kde měly být mše slouženy, kdežto v roce 1700 stojí v popředí spíše případy narušující výsadní postavení farních kostelů. Tento rozdíl je však zřejmě jen zdánlivý, faráři sami sice takové případy zmiňovali méně, avšak okrskový vikář Morik udává ve své zprávě z doby jen těsně předcházející vzniku farářských relací (20. 11. 1676) ve vztahu k domácím kaplím právě zásahy do farních práv, byť vesměs bez uvedení konkrétních lokalit.¹³⁴ Právě prohřešky, spočívající ve výkonu činností, vyhrazených farním kostelům a jejich správcům, byly zřejmě zvláště pro některé zámecké kaple (resp. jejich vlastníky) charakteristické. Mám na mysli zejména případy, kdy vlastníci zámků měli své poddané k tomu, aby nenavštěvovali mše ve farním kostele, ale v zámecké kapli. Společným znakem je zde skutečnost, že tito vlastníci nebyli zároveň patrony farního kostela (Brody, Kaštice, Tuchořice). Johann Schlenz ve své monografii o patronátním právu zmínil mnoho příkladů jednostranných zásahů patronů do obvodů farností, směřujících k prostorovému sladění farních obvodů pod jejich patronátem s územím jejich panství.¹³⁵ Bezprostředním důvodem

---

133 Patrocinium mělo šest kaplí (sv. Anny v Drahonicích, sv. Rosalie v Ležkách, sv. Josefa v Líšanech a na Novém Hradě, sv. Vavřince v Petrohradu, sv. Václava ve Žluticích). Vcelku se jedná o obvyklá zasvěcení. Ve dvou případech se lze vyslovit i k důvodům výběru konkrétního světce – stavebník kaple v Petrohradu spojval svou záchranu před zatčením s pomocí sv. Vavřince, a kaple sv. Rosalie, patronky proti moru, byla v Ležkách založena těsně po skončení velké morové epidemie.

134 NA, APA I, sign. C 90, kart. 875, recepta X–XII 1676, list vikáře F. Morika z 20. 11. 1676, presentatum 23. 11. F. Morik zmiňuje, že majitelé zámků a vrchnostenská úředníka obtěžují faráře tím, že po nich chtějí, aby je v domácích kaplích oddávali bez ohlášek, a aby v nich udělovali svátost křtu, řeholníci se odvažují sloužit mše na nevhodných místech (jídlna v Brodech) atp.

135 Schlenz, Johann: *Das Kirchenpatronat in Böhmen: Beiträge zu seiner Geschichte und Recht-*

k takovému jednání bývala snaha o to, aby jejich vlastní poddaní neodváděli různé dávky (např. desátky, štolové poplatky) cizímu faráři, zájem vybrat svým poddaným duchovního správce podle vlastní vůle, nebo i prostá antipatie ke konkrétnímu faráři.¹³⁶ Výše zmíněné případy se těmto zásahům v jistém smyslu podobají, liší se však v tom, že nejde o přímý zásah do farního obvodu, ale jen o „svedení“ některých funkcí farního kostela k zámecké kapli.¹³⁷ Základní smysl je však stejný, navíc se ve všech třech případech jednalo o malé statky, jejichž majitelé ani neměli možnost přidělit své poddané ke kostelu pod vlastním patronátem. František Inigo Contreras, který vlastnil statek Neprobylice (Brody), nebyl patronem žádného kostela, majitelé částí Tuchořic měli patronátní právo ve vikariátu jen ke kapli Nanebevzetí Panny Marie u Tuchořic¹³⁸ a Kašpar Schmidgräbner, který ve vikariátu vlastnil Kaštice a Oploty, držel tamtéž krátce jen dílčí patronátní právo ke kostelu v Kněžčicích, který však spravoval farář z Mor (a Mory byly pod patronátem markraběnky Bádenské).¹³⁹ Kromě toho to měli poddaní ve všech případech do zámecké kaple i blíž.

Zatímco ve vnitřním fungování zámeckých kaplí tedy v tomto období k velkým proměnám nedošlo, přístup ústředí diecézní správy k soukromým kaplím se změnil. V ustanoveních jarních a podzimních patentů lze dobře pozorovat rostoucí snahu o větší kontrolu těchto kaplí, byrokratizaci postupu při vydávání licence, jakož i omezení vydávání časově neomezených licencí. Věcná hlediska však zůstávají stejná, jako byla v době Berkovy synody – jednak úsilí o zachování důstojnosti bohoslužby, jednak ochrana práv farních kostelů a jejich správců.

Úplným závěrem zbývá dodat, že problematika zámeckých kaplí není tímto příspěvkem ani zdaleka vyčerpána, a to jak po stránce časové (což je zjevné), tak tematické (což je samozřejmé), ale i pramenné. Další doplňující prameny by bylo možné hledat především v dalších částech arcibiskupského archivu (zejm. emana-tech a úředních knihách), v archivech velkostatků, ale také v zápisech matričních knih, uložených v příslušných státních oblastních archivech.

sentwicklung. Prag 1928, s. 346–350.

136 Tamtéž. O potížích s nesouladem mezi farními obvody a územím panství píše i Pavel Pumpr. Na třeboňském panství k těmto násilným zásahům nedocházelo, postupným rozšiřováním panství však byla farní sídlařována s územím dominia. Pumpr, Pavel: Benefícia, záduší a patronát v barokních Čechách: na příkladu třeboňského panství na přelomu 17. a 18. století. Brno 2010, s. 115–118.

137 Ne všichni o to samozřejmě usilovali mimoprávní cestou, připomenout je zde možné např. výše citovaný list hraběte z Wahlu ohledně stavby kaple v Líčkově z roku 1704.

138 NA, APA I, sign. B 11/11, f. 117v v kombinaci s farářskými relacemi z roku 1700, f. 39r–40r.

139 NA, APA I, sign. B 13/18, f. 97r. K vývoji statků Lišková, Marie (ed.). Berní rula. 33, Kraj Žatecký. II. díl. Praha 1954, s. 741–748.

Private (Schloss-) Kapellen in der Prager Erzdiözese im letzten Viertel des 17. Jahrhunderts (am Beispiel des Vikariats Radonice)

Das kanonische Recht unterscheidet zwischen öffentlichen Kapellen und Privatkapellen. Die grundlegende Quelle, die in der Prager Erzdiözese die Errichtung und den Betrieb privater Kapellen (beziehungsweise das Feiern von Gottesdiensten im Privatbereich überhaupt) im 17. Jahrhundert regelte, waren Statuten der Berka-Synode aus dem Jahr 1605. Die Bestimmungen dieser Statuten zielten erstens darauf, dass die Gottesdienste in würdigen Räumen gefeiert werden sollen, und zweitens, dass die Gottesdienste in privaten Häusern nicht mehr als unbedingt nötig in die Stellung der Pfarrkirchen eingreifen sollen.

Weitere Normen in Bezug auf die Privatkapellen befinden sich in den sogenannten Frühlings- und Herbstpatenten. Die Thematik der Privatkapellen taucht darin seit der späteren zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts regelmäßiger auf. Die entsprechenden Anordnungen betreffen vor allem Visitationen der Orte, die als Kapellen dienen sollten, und das Vorgehen bei Vergaben der Lizenzen. Den größten Eingriff brachte die Anordnung des Breuner-Patents vom Januar 1696, mit dem alle früher vergebenen Lizenzen aufgehoben wurden.

Die Privatkapellen im Vikariat Radonice werden im zwölften Punkt der sogenannten Pfarrerberichte (*relationes parochorum*) aus den Jahren 1676/77 und 1700 behandelt. In der älteren Reihe der Berichte werden elf Privatkapellen im Vikariat von Radonice verzeichnet, in der jüngeren Reihe eine Kapelle mehr. Wesentlich mehr Dokumente zu diesen Kapellen findet man aber in den Aktenmaterialien. Aus diesen folgt allerdings, dass die Pfarrerberichte nicht alle im Vikariat damals existierenden Privatkapellen umfassten. Konkret gelang es, Angaben über weitere Privatkapellen in den Schlössern Drahonice, Chyšě und Ležky, im Augustinerhof Lištany und im Lusthaus bei Sedlec zu finden.

Sowohl auf Grundlage der normativen Quellen (Anordnungen der Frühlings- und Herbstpatente) als auch der Aktenquellen ist offensichtlich, dass es in der zweiten Hälfte des 17. Jahrhunderts starke Bemühungen gab, die Kapellen zu kontrollieren. Diese wurde begleitet von einer Bürokratisierung des Verfahrens bei der Erteilung der Lizenzen für Feiern der Gottesdienste im Privatbereich.

Private (Château) Chapels in the Prague Archdiocese in the last quarter of the 17th century (example of Radonice Vicarage)

The Canon Law recognises public and private chapels. The basic source regulating establishment and use of private chapels within the Prague Archdiocese during the 17th century was the Statutes of Berka synod from 1605. The stipulations of these statutes provided for the masses to be celebrated in respectable places and not to necessarily disturb the position of the parish church by celebrating masses in a private building.

Another norms relating to private chapels can be found in the so-called spring and autumn patents. The subject appears regularly since the latter half of the 17th century while pertaining stipulations regarded especially the canonical visitation of that space that was to be used as a private chapel and the procedure for issuing the license. The major encroachment took place in January 1696 when Breuner patent stipulated the abolition of all previously issued licenses.

Private chapels in Radonice vicarage in the last quarter of the 17th century are accounted of in the last point of the so-called parish reports from 1676/77 and 1700. An older set of reports enumerates as many as 11 private chapels in the vicarage, the younger a one less. Much more information to the chapels can be found in the pertaining files, which, on the other hand, shows that the parish reports did not cover all the private chapels existing in the vicarage at the time. Data about other private chapels in the châteaux Drahonice, Chyšě, Ležky and in the Augustinian manor in Líštany and in a “Lusthaus” near Sedlec were captured.

Both based on normative sources (stipulations of spring and autumn patents) and on the pertaining files, it seems obvious that, during the latter half of the 17th century, a strong effort was coming from the consistory to control these chapels linked to a bureaucratisation of a license issuing procedure.